

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GII ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

Kwartaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
oktober 2017 – 38^e jaargang, nr. 154

BESTUUR

Voorzitter		telefoon
R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag 070 - 368 35 66

Secretaris		telefoon
G.J. Staal	Oranje Nassaulaan 52	3708 GE Zeist 030- 692 27 92
e-mail: staalgj@gmail.com		

Peningmeester		telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersomlaan 437 2	285 AP Rijswijk 070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl		

Lid		
R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide 0164 - 61 34 15

Schakel redactie		telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersomlaan 437	2285 AP Rijswijk 070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl		

BANKREKENINGEN

ING Bank:	NL54 INGB 0000 3595 00 BIC: INGBNL 2A
ABN-AMRO Bank:	NL63 ABNA 0545 5468 26 BIC: ABNANL 2A

Website: www.engelandvaarders1940-1945.nl

Het volgende nummer zal verschijnen in januari 2018.
Gaarne hiervoor bestemde kopij inzenden vóór 1 december 2017.

Veteranen dag

Wat een heerlijke zomer hebben we gehad. Mooi weer was het ook op de Veteranen dag op 24 juni.

Het stond op het Malieveld in Den Haag niet propvol met Engelandvaarders, maar de paar die er wel waren hebben een heerlijke dag gehad.

Het is jammer dat er niet meer zoveel Engelandvaarders in de gelegenheid zijn om naar de Veteranen dag te komen.

Reünie

De reünie op 24 augustus was weer een groot succes. Het zag er twee dagen tevoren slecht uit. Toen kregen we een bericht dat het Ministerie van Defensie de Zwaluwenberg ons de mogelijkheid voor een reünie had onthouden. De Inspecteur Generaal van de Krijgsmacht, die ons had uitgenodigd, liet weten dat hij ons een kilometer verder, in Hotel Lapershoek, zou ontvangen.

En dat was natuurlijk anders dan de Zwaluwenberg, maar het was weer geweldig geregeld door de IGK. Ook hier waren er niet zoveel Engelandvaarders: zes waarvan drie bestuursleden.

De geringe opkomst was vier jaar geleden oorzaak van de beslissing van het bestuur om de jaarlijkse bijeenkomst anders te organiseren en de laatste reünie te houden op de Zwaluwenberg, de werkplaats van onze beschermheer. Een jaar later werden we uitgenodigd door de IGK om dat jaarlijks op de Zwaluwenberg te herhalen en toen de Generaal Hoitink zijn functie overdroeg aan de Generaal van Griensven doet de huidige IGK dat nu ook. We zijn ook de Generaal van Griensven erg dankbaar voor de ontvangst.

Het werd wel heel bijzonder toen onverwacht de kabinetsformateur Zalm en de heren Rutte, Buma, Pechtold en Segers bij ons binnenkwamen om, zoals Premier Rutte zei, hun verontschuldiging te maken dat wij door hun uit de Zwaluwenberg waren gestuurd. Hij verontschuldigde de formaturs ook dat zij niet formeel gekleed waren. Het was dan wel informeel, maar het was heel gezellig. Er is in de Schakel meer over deze reünie.

Herdenking Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard

Op 29 juni is op waardige wijze de geboortedag van onze Beschermheer herdacht in de Grote Kerk in Delft. Op 1 december zullen wij ook in Delft Zijn sterfdag herdenken.

Herdenking Hare Majesteit Koningin Wilhelmina

Op 31 augustus werd in de Grote Kerk in Delft, bij het monument van onze overleden Koningin, op haar geboortedag een eenvoudige maar zeer waardige herdenkingsbijeenkomst gehouden.

Op 28 november zal op Haar overlijdens dag in Den Haag weer een herdenking van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina zijn. Deze is bij het Monument tegenover het Koninklijk Paleis. Ik hoop dat u daarbij zult kunnen zijn.

Meer herdenkingen

30 september was in Den Haag de herdenking van de overledenen in het Oranjehotel. In verband met verbouwing van de gevangenis werd die herdenking gehouden in het gebouw van het Internationaal Strafhof.

Op 8 oktober zullen wij vertegenwoordigd zijn bij de herdenking van de gesneuvelde Stoottroepen in Beneden Leeuwen. Als u belangstelling hebt daarbij te zijn bent u natuurlijk van harte welkom.

Ik kijk naar u uit.

Rudi Hemmes

Enkele dagen voor de geplande datum van de reünie werd onze secretaris Jan Staal opgebeld door mevrouw Natasja Bushof, de secretaresse van de IKC, met de mededeling dat het landgoed Zwaluwenberg voor ons niet beschikbaar zou zijn. Over de redenen kon geen uitleg worden gegeven. De nieuwsberichten van die avond echter gaven die uitleg wel: de onderhandelingen over de kabinetsformatie vonden plaats in de Zwaluwenberg.

Daarmee zat onze gastheer de Luitenant-generaal J.F.A.M. van Griensven, Inspecteur Generaal der Krijgsmacht en van de Veteranen (IKC) in een lastig parket. Hij stelde als alternatief voor -het in de buurt gelegen hotel Lapershoek. Degenen die zich hadden aangemeld werden door middel van e-mail en telefoon door onze secretaris op de hoogte gebracht. Bovendien zou er aan de poort van de Zwaluwenberg voor opvang worden gezorgd.

Ook dit jaar waren er zes Engelandvaarders aanwezig, te weten, Bartelings, mw. Brandon, Hemmes, Jonker, Zuidijk en Staal. Ook de dames mw. L. van der Harst-Heimerik Tak, mw. A.C. Knulst – Raick en mw. Van Meurs – Storm van 's Gravensande waren er. Mevrouw ter Doest had zich gemeld omdat zij een boekje schrijft over wijlen haar vader. Ook Sierk Plantinga en luitenant-kolonel A. van Mastricht waren aanwezig. Tal van ondersteunende dierbaren completerden het gezelschap.

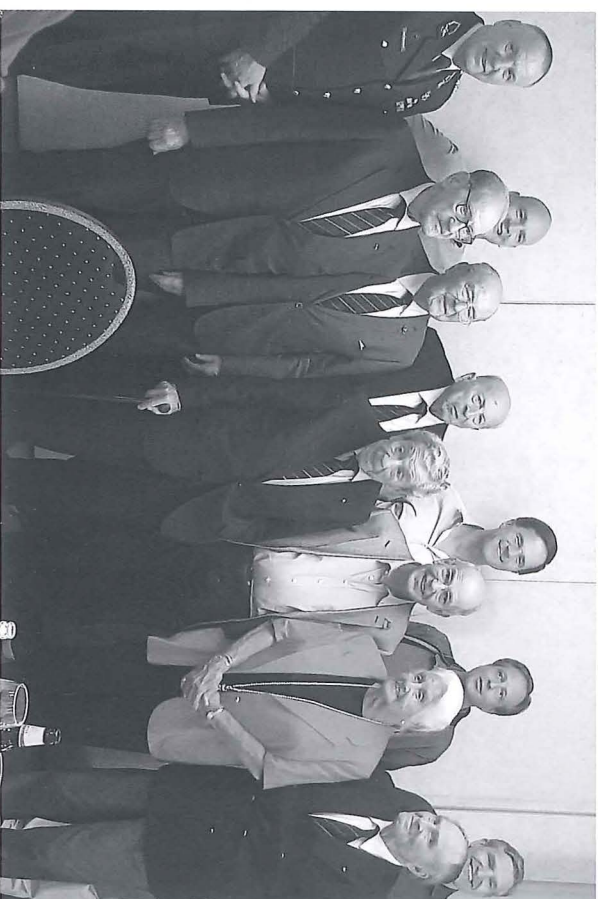
Zoals gebruikelijk las voorzitter Hemmes de ROLL CALL, met de namen van diegenen die sinds de vorige reünie zijn overleden. Staande eerden en herdachten wij onze overleden matjes :

E.A. Barten - Aerdenhout, P.Th. Van der Bilt - St. Oedenrode, J. Brand - Bussum, A. van Creveld - Australië, C.J.K. Van Dam - Heemstede, J.H.G. Fuchter - Perth, A.E. Pannenburg - Geldrop, H.R.J. Poetray - Pelder USA, D.E. Scheele - Wassenaar, F.J.N. Spoke - Spook Vancouver, P.J. Teensma - Schiermonnikoog.

Voorzitter Hemmes sprak zijn vreugde uit over het beleven van onze reünie voor de vierde laatste maal ! Maar de IGC nodigde ons meteen uit om in 2018 opnieuw zijn gast te zijn in de Zwaluwenberg !

Na het genieten van de soep gebeurde het : de kabinetsformateur Zalm en de heren Rutte, Buma, Pechtold en Segers kwamen ons bezoeken !

Generaal Van Griensven moest zich die ochtend bij hen verontschuldigen voor zijn afwezigheid in verband met onze reünie. Wij moesten immers voor hen uitwijken. Een van de onderhandelaars, Halbe Zijlstra, had toen voorgesteld om even bij ons langs te komen, vandaar ! Desgevraagd dachten de heren dat het met de formatie wel goed zou gaan. Natuurlijk is er een mooie foto gemaakt .

We hebben verder lekker gegeten, veel gepraat, toch weer nieuwe verhalen uitgewisseld, kortom een gezellige reünie beleefd ! Tegen 15.00 uur eindigde de reünie.

Jan Staal

Het stond al aangekondigd in De Schakel van april dit jaar. Afgelopen 9 juni werd in Katwijk aan Zee aan de Boulevard ter hoogte van de Seimpoststraat een monument onthuld ter nagedachtenis aan de ongeveer 35 Engelandvaarders die vanuit Katwijk in de oorlog een poging hebben gewaagd om Engeland te bereiken, vaak met een kano. Slechts 8 wisten ook daadwerkelijk de overkant te bereiken. Rudi Hemmes verklaarde die dag in een interview dat ook hij indertijd op zoek was geweest naar een bootje om mee naar Engeland te varen, maar dat hij -ook gezien de onstuimige zee die dag- blij was dat dit plan mislukt was: veel te gevaarlijk.

Het monument ‘Freedom Forward’ is gemaakt door de kunstenaar Juriaan van Hall en stelt twee peddelende Engelandvaarders voor in een half met zeewater volgelopen kano. De onthulling vond plaats door de eendrachtige samenwerking van de voorzitter van het Genootschap Engelandvaarders Rudi Hemmes met de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht luitenant-generaal Hans van Griensven. De bij dit soort plechtigheden gebruikelijke speeches werden gehouden door de voorzitter van de organiserende stichting Hans Vingerling, door de generaal Hans van Griensven, door de burgemeester van Katwijk Cornelis Visser en door de maker van het beeld Juriaan van Hall. Na de onthulling volgden het plaatsen van een drielal kranen ter nagedachtenis aan de omgekomen Engelandvaarders en het gezamenlijk zingen van het Wilhelmus.

Het geheel werd omlijst door muziek welk ten gehore werd gebracht door een militair muziekkorps.

Het monument omvat meer dan alleen maar het beeld van Juriaan van Hall. Op de stoep ter hoogte van het beeld werd ook een informatiezuil, een digitaal informatiepaneel, in werking gesteld door Ida van Dorp; zij is de kleindochter van de beheerder in de oorlog van het Zeehospitium die de Engelandvaarders gelegenheid had gegeven om ongezien het strand te bereiken door hen de sleutel van het ‘Zeehostunneltje’ te geven, het tunneltje onder de Boulevard door van het Zeehospitium naar het strand. De informatiezuil bevat veel op te roepen gegevens over Engelandvaarders, Engelandvaart en Katwijk en zo kan ook de nietsvermoedende badgast zich laten informeren over de rol die Katwijk heeft gespeeld met betrekking tot de Engelandvaarders.

Het monument is geadopteerd door leerlingen van de Christelijke Opleidingsschool in Katwijk; zij waren ook in ruime mate vertegenwoordigd. In de school was na de plechtigheid ook gelegenheid om met een kop koffie en een broodje nog na te praten.

De organiserende ‘Stichting Monument Engelandvaarders Zeehostunneltje Katwijk’ heeft ook een website waarop allerlei vragen over Engelandvaarders worden beantwoord; het adres: www.engelandvaarderskatwijk.nl. Tevens is het mogelijk om via de website zich op te geven als vriend van de Stichting.

Bijzonder aan de toestandkoming van dit monument is voorts nog dat een gedeelte van het benodigde geld bijeengebracht is door middel van een geslaagde ‘crowdfunding’ actie.

Sierk Plantinga

Heeft u informatie voor ons over het Engelandvaarders-verleden van (wijlen) onze vader Jan ter Doest?

Wij -zijn dochters- zijn op zoek naar gegevens over Jan's tocht (als jongste solo-Engelandvaarder) vanaf juli 1942 door bezet Europa. Ook willen wij graag meer weten over zijn periode in Engeland bij het 322-squadron, eerst als grondwerktuigkundige (1943-1944) en daarna als leerling-jachtvlieger vanaf september 1944. Het is onze bedoeling om zijn verhaal in boekvorm te publiceren in de Engelse taal en voor een internationale lezersmarkt. Misschien heeft u Jan niet zelf gekend maar heeft u wel relevante (beschrijvende) details voor ons? Bijvoorbeeld over: het dagelijks leven in het pension van consul Kolkman, de rol van Sally Noach, belevenissen tijdens de tocht over de Pyreneeën, het leven in Spaanse kamp Miranda de Ebro, de overtocht met troepenschip 'de Ormonde' naar Gourock (Schotland), het onderdak in Londen, het verblijf van Generaal Pinto, samenkomsten in het Holland Huis, of het dagelijks leven binnen het 322-squadron als gwk of als leerling vlieger. Ook foto's zijn heel welkom.

Heel graag horen wij van u.

Anke en Ineke ter Doest

Correspondentie-adres: Rietveld 18, 2391 NJ Hazerswoude-dorp

Tel.: 06-46062517 - 0044-7582150186 (Engels mobiel)

Email: ankerdoest@gmail.com / ineke.ter.doest@gmail.com

U kent ze misschien wel, die Franse regionale dagbladen met namen als Nice-Matin, La Voix du Cantal, Le Republicain of Le Dauphiné Libéré, met eerst een paar pagina's landelijk nieuws en daarna uitgebreid de gebeurtenissen in de regio: over de jubilerende visvereniging in plaats A (met foto van het bestuur), of over de opening van een nieuwe *grande surface* in plaats B met een interview met de troise directeur, of over het dienstjubiläum van brandweerman C.

Zo ook de *Ouest-France*, editie Cherbourg e.o., van vrijdag 30 juni 2017. Onder de kop *Sur les traces de son père sauté par la Résistance* trof ik een kort verslag aan van het bezoek dat Nico Overwijn, zoon van een Nederlandse piloot die in 1943 boven Normandië was neergeschoten, had gebracht aan de familie van de man die deze piloot had verborgd. Nick Overwijn wist heel weinig over wat zijn vader in de oorlog had meegemaakt en was bezig met een tour langs de plaatsen waar zijn vader was geweest. In Normandië had men enig onderzoek gedaan naar het verblijf van zijn vader in de Cotentin en zo was hij ontvangen door Janine Crestey, dochter van de Franse verzetsman die zijn vader in Cherbourg had verborgd voor de Duitsers. De krant plaatste een kleurige foto bij het artikel.

Eerste Engelandvaart

Reginald Overwijn, de vader van Nick, werd geboren in Fullham op 5 februari 1920 uit een Nederlandse vader en een Engelse moeder. Op negenjarige leeftijd verhuisde het gezin naar Nederland, naar Rotterdam. Daar groeide hij verder op. In 1939 verbond hij zich vrijwillig voor zes jaar bij de Koninklijke Marine als leerling onderofficier-vlieger. Na een eerste opleiding op de kaderschool kreeg hij zijn vliegeropleidingen op het marinevliegerkamp De Kooij en daarna bij De Mok op Texel. Hij behaalde daar zijn FAI-vliegbrevet.

Tijdens de meidagen bleef Reginald op Texel met zijn medeleerlingen. Nadat zij op de 14^e mei de opdracht hadden gekregen om de militaire installaties bij De Mok te vernietigen, trokken zij zich terug op Den Burg. De vaartuigen die nog in De Mok aanwezig waren werden overgebracht naar de haven van Oudeschild. Daar vernamen zij op de 15e mei de algehele wapenstilstand. Enkele collega's van Overwijn weigerden de komst van de Duitsers af te wachten: ze verdomden het om zich daarna in krijgsgevangenschap te laten afvoeren. Met het 'faké'-bevel om een ambulance-raceboot naar de buitenhaven van Nieuwediep over te varen vertrokken die avond van de 15e een aantal in opleiding zijnde marine-vliegers

onder leiding van de marineofficier W.F. Spangenberg vanuit Oudeschild regelrecht naar Engeland. Dat brachten Reginald Overwijn en zijn klasgenoot Jaap (J.P.) Schoute op het idee om ook een uitbraakpoging te wagen. In Oudeschild lagen een aantal lage gepantserde vaartuigjes, zogenaamde bommen doelboorjes, ieder met twee forse motoren. Ze besloten met één van die schepjes de overtocht naar Engeland te wagen. Donderdagavond 16 mei rond 22.00 uur vertrokken ze uit de haven van Oudeschild. Ze voeren langs de Nederlandse kust naar België, tankten bij in de haven van Blankenberge en voeren daarna verder naar het Nauw van Calais en vervolgens naar Dover. Door een Engelse kustbatterij werden ze echter voor een kleine Duitse onderzeeër gehouden en beschoten. Reginald Overwijn werd daardoor ernstig gewond aan zijn arm en dij. Door met vlaggen te zwaaien hield het schieten op en mochten ze binnen komen in de haven. Daar werd Reginald Overwijn onmiddellijk overgebracht naar een ziekenhuis en geopereerd. Het herstel kostte hem een half jaar, een arts haalde een stuk bot uit zijn scheenbeen en plaatste dat in zijn arm.

Na een langdurige herstel werd hij weer medisch goedgekeurd voor het vliegen en vervolgde hij zijn vliegopleidingen. Zijn eerste solo vloog hij weer op 27 maart 1942. In december 1942 werd hij geplaatst bij het 320 Squadron. Daar ging hij op Mitchell's vliegen. Hij was ondertussen bevorderd tot sergeant-vlieger.

Bij een bombardementsvlucht op 25 november 1943 boven Martinvast te zuiden van Cherbourg (Normandië) werd de Mitchell FR 146 van piloot Jan (J.A.) Kok, radiotelegrafist Job (J.H.H.) de la Haije, schutter Dick (D.J.) Koning en navigator Reginald Overwijn door Flak vol geraakt in de rechtermotor; de brand in de motor was er de oorzaak van dat ook de vleugel vernield werd en dat het bevel tot springen moest worden gegeven. Overwijn en Koning lukte dat ook daadwerkelijk. Voor Kok en De la Haije bleek het onmogelijk om het vliegtuig nog te verlaten: zij stortten met het vliegtuig bij Tréauville neer. Reginald Overwijn kwam met zijn parachute neer in de buurt van het dorpje Couville. Tijdens zijn parachutesprong zag hij hoe de vleugel van het toestel afbrak en hoe het vliegtuig daarna op zijn rug naar beneden stortte met zijn twee collega's die er niet meer uit konden komen. In 2004 werd er door de Fransen in Tréauville een klein monumentje onthuld met de namen van de in de buurt naar beneden gekomen geallieerde bemanningen; ook de bemanning van de Mitchell FR 146 worden daarop vermeld.

Dick Koning werd bij zijn landing geholpen door een lokale boer die hem naar de burgemeester bracht; die wist niets beters dan hem over te dragen aan de Ortkommandant hetgeen Koning een krijtsgevangenschap opleverde tot aan de bevrijding.

Tweede Engelandvaart

Reginald Overwijn landde met zijn parachute in een boomgaard bij het plaatsje Grosville. Een jongen bracht hem snel naar de in de buurt gelegen boerderij van zijn ouders. Daar kreeg hij van de boer een oude broek, een kiel en een baret. Hij sneed de bovenkant van zijn laarzen zodat hij gewone schoenen overhield. Vervolgens verliet hij snel de boerderij om de zoekende Duitsers te ontlopen en de boer niet tot last te zijn. Hij liep naar Couville waar hij een vrouw ontmoette die hem een plek in een weiland aanwees waar hij de nacht kon doorbrengen; zij verschaftte hem een paar dekens, wat eten en drinken, en zegde hem toe de volgende ochtend om half zes weer terug te komen. Mocht zij er dan niet zijn, dan moest hij op eigen gelegenheid naar Cherbourg gaan. Overwijn vertrok de volgende ochtend lopend naar Cherbourg omdat zijn helpster niet was komen opdagen. In Cherbourg ging hij een grote katholieke kerk binnen -in Engeland had men de instructie gegeven om in moeilijkheden naar een katholieke kerk te gaan- maar de aanwezige priester kon, of wilde, hem niet helpen.

Reginald Overwijn vervolgde zijn weg naar Bretteville, een dorpje dat zo'n 8 kilometer ten westen van Cherbourg aan de kust lag. Daar vroeg hij in een café om een kop koffie, maar omdat hij de waardin niet vertrouwde vertrok hij weer binnen een paar minuten. Hij werd echter snel daarna ingehaald door een meisje die hem zei dat ze iemand kende die Engels sprak en hem kon helpen. Zij bracht hem naar een bungalow in de buurt en vanaf dat moment bevond hij zich in handen van Franse verzetsorganisaties, eerst in Normandië van de *réseaux* Centurie en Delbo-Phénix, later vanaf Parijs van de ontsappingsorganisatie Marie-Claire.

Na een verblijf van een aantal dagen in Cherbourg werd hij op 1 december 1943 overgebracht naar Parijs, voorzien van valse papieren en betere kleren. Vanaf dat moment begon een langere tijd van wisselen van onderduikadressen, binnen Parijs en op een boerderij in de buurt van Dreux. Één keer wist hij zich net op tijd aan arrestatie door de SD te onttrekken. Eerst was er sprake van dat hij met een vliegtuig overgevlogen zou worden naar Engeland, maar deze exfiltratie ging niet door. Na een verblijf in hotel Richelieu in de rue Molière, een steunpunt van de groep Marie-Claire, waar hij diverse Amerikaanse piloten ontmoette die allen ook wachtten op een mogelijkheid om naar Spanje te vertrekken, ging hij uiteindelijk eind februari 1944 met een aantal Amerikaanse piloten onder begeleiding van de jonge Nicole naar Toulouse en vandaar naar Foix. Een eerste poging om naar de Pyreneeën te lopen mislukte vervolgens omdat er problemen ontstonden bij de twee gidsen.

De groep met ook Overwijn keerde terug naar Toulouse waar zij over een adres beschikten. Daar was nog een groep geallieerd luchtmachtpersoneel aanwezig. Één lid van de groep kon niet mee omdat hij geen adequaat schoeisel had. Nadat opnieuw een aantal gidsen was geregeld vertrok de groep, zo'n 15 personen, opnieuw richting Foix, verliet de trein een halve eerder, en vandaar begon de tocht naar de bergen; hoewel, de sneeuw was zo diep dat ze eerst nog een week in een schuur moesten verblijven. Er werd 's-nachts gelopen, de eerste nacht 10 uur, waarna één lid van de groep achtergelaten werd in een schuur omdat deze al volledig uitgeput was geraakt. de tweede nacht 8½ uur, 11½ uur de derde nacht waarna twee dagen in een schuur werd doorgebracht vanwege de sneeuwstormen, en vervolgens naar het laatste Franse dorpje nog 3¾ uur. De laatste tocht naar Andorra vereiste nog 25 uur lopen waarna iedereen volledig uitgeput het afgesproken hotel bereikte. Zonder benzinedrine-pillen, zo verklaarde een der piloten later, zou hij het niet gehaald hebben. Het voedsel onderweg was volgens hem net genoeg om niet dood te gaan van de honger en de gidsen lieten hen voor iedere snee brood iedere keer fors betalen. De Engelse Flight-Officer H. Furniss-Roe was op die tocht een ervaringsdeskundige. Hij was een aantal maanden geleden ook al eens op deze manier zijn vrijheid tegemoet gelopen. Hij stond er op dat het gezelschap bij iedere rustpauze de schoenen uitdeed, de voeten droogde met zakdoeken en hooi met als gevolg dat de meesten heel weinig last kregen van bevroren voeten.

Na aankomst in Andorra droegen de gidsen in Sant-Julia-de-Loria op 13 maart 1944 de groep over aan Alexis, alias van Francesc Viadri, een Spanjaard die zich in 1941 in Andorra had gevestigd en als agent voor de Britten de illegale doortocht van Engelse (en ook Amerikaanse) militairen naar Barcelona organiseerde. Nadat zij een dag of zes daar waren bijgekomen van de uitputtende tocht werden acht man van de groep waaronder Overwijn op 19 maart over de grens naar Spanje geleid waarna in de buurt van Seo de Urgel een taxi klaarstond die hen vervolgens regelrecht naar het Engelse consulaat-generaal in Barcelona bracht. Vanuit Barcelona vertrokken zij de dag daarop naar Madrid waar ze de 23e maart aankwamen. Op de 29e maart arriveerde deze groep in Gibraltar. Na een week, op 9 april, werd Reginald Overwijn met nog twee Britten met een Catalina overgevlogen naar Engeland: aankomst in Londen op 10 april 1944, iets meer dan 4 maanden na zijn crash.

Na een paar weken verlof meldde Reginald Overwijn weer terug bij zijn squadron en vervolgde hij zijn oorlogsvluchten. Lang na de oorlog vertelde hij dat hij in totaal ongeveer honderd missies had gevlogen.

Reginald Overwijn werd in oktober 1944 begiftigd met het Vliegerkruis voor zijn vliegrestaties en in december 1944 werd hem het Kruis van Verdienste uitgereikt voor zijn succesvolle terugkeer vanuit bezet gebied nadat hij neergeschoten was. Per 1 januari 1945 werd hij bevorderd tot officier-vlieger der derde klasse van de Koninklijke Marine-reserve in tijdelijk verband. Nadat hem in 1946 groot verlof was verleend, verbond hij zich in 1947 aan de Rijks Luchtvaartschool waar hij tot 1970 zou werken. Hij kreeg in 1965 eervol ontslag uit de zeedienst als luitenant ter zee vlieger der tweede klasse oudste categorie van de Koninklijke Marine-reserve.

Sierk Plantinga

Met dank aan Erwin van Loo van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie voor zijn ruimhartige hulp.

‘ONDER DEN VRIJEN HEMEL’, EEN BOEK OVER EEN HERDENKINGSREIS

In 2010 besloten kunstenaar Diederik Gerlach en journalist Casper Postma de weg te volgen die de vader van Gerlach, Henk Gerlach, in de oorlog had afgelegd. Deze herdenkingsreis resulteerde in een bijzonder boek dat vorig jaar werd uitgegeven.

Henk Gerlach werd geboren op 6 oktober 1920 te Nijmegen, bracht zijn eerste levensjaren door in Bentheim waar zijn moeder vandaan kwam, volgde zijn middelbare schoolopleiding aan het Aloysiuscollege te Den Haag en studeerde vanaf 1939 rechten in Leiden tot het moment dat hij in 1943 weigerde om de loyaliteitsverklaring te tekenen.

Hij besloot toen om met nog drie andere studenten uit te wijken naar Engeland om zich daar te voegen bij de Nederlandse strijdkrachten. Die drie anderen waren A.A.M. (Guus) Born, zijn broer J.B.I. (Joop) Born en J.M. (Jan) Brand (zie over de laatste het In Memoriam in de vorige Schakel). Via notaris L.H.A. Verpalen te Zundert kwamen zij in contact met een organisatie die hen verder zou brengen. De organisatie incasseerde het immense bedrag van fl. 15.000,-, hielp hen een eindje op weg en verweende toen het er echt op aan kwam. Via een pastoor in het Frans-Zwitserse grensgebied wisten ze op 1 juni 1943 op eigen kracht alsnog Zwitserland ongehinderd binnen te komen. Na hun melding bij de Zwitserse politie werden door de autoriteiten in het kamp Les Verrières geplaatst.

Zij waren niet de enige jonge Nederlanders die nerveus werden toen de Geallieerden op Sicilië en daarna in Zuid-Italië landden: het begon er op te lijken dat de oorlog voorbij zou zijn voordat zij er aan hadden kunnen deelnemen.

Meerdere jongens vertrokken illegaal naar Italië om de Geallieerden vast tegenmoet te gaan. Zo vertrok ook Henk Gerlach op 22 augustus 1943 met Rudi Abas, een Joodse Nederlander waarmee hij bevriend was geraakt in Les Verrières.

Zij werden echter al snel in Italië gearresteerd, kwamen vervolgens in Duitse handen en werden naar Oostenrijk overgebracht, ontsnapt en werden weer opnieuw gepakt; gevangenis te Innsbruck was het volgende adres. Uiteindelijk werd hun identiteit ontdekt met het gevolg dat Rudi Abas naar Dachau werd afgevoerd waar hij overleed op 16 mei 1944, gefusilleerd. Henk Gerlach werd overgeplaatst naar de strafgevangenis Plötzensee waar hij zich op 4 januari 1945 moest verantwoorden voor het Volksgerichtshof, 4er Senat op de beschuldiging van ‘Feindbegünstigung’. Gerlach probeerde met zijn verworven juridische kennis maar meer nog met zijn juridische denkraam (hij had in 1941 zijn kandidaats gehaald in Leiden) de aanklacht te ontzenuwen.

Zwakheden in de aanklacht van de Oberstaatsanwalt wist hij feilloos ‘sehr freimütig’ te ontzenuwen. Het leverde hem tot veler verbijstering vrijspraak op. Wellicht heeft ook nog meegeholpen dat hij perfect Duits sprak. Twee rechters zeiden hem na afloop dat hij wel zeer spoedig vrij zou komen. Dat liep toch enigszins anders. Slechts de status van Henk Gerlach veranderde: van Untersuchungshaft ging hij over op Schutzhaft. Hij belandde vervolgens in een Gestapo-gevangenis. Dankzij een vriendelijke SS-arts kreeg hij echter met zijn zwerende wond aan zijn rechtersvoet een bevoorrecht baantje en even later werd hij door diezelfde arts opgenomen in het aan de overkant gelegen St Hedwig ziekenhuis. Hier zou hij de bevrijding meemaken. Henk Gerlach werd later leraar geschiedenis en corrector van het Maerlant-Lyceum in Den Haag. Hij overleed op 65-jarige leeftijd in 1986.

Bijzonder aan het zeer leesbare boek is dat er meerdere lijnen door het boek heen lopen. De journalist beschrijft wat zij beiden meemaken tijdens hun tocht, hij observeert zijn reisgenoot die emotioneel veel meer betrokken is bij de reis dan hij zelf, uiteraard; hij lardeert het verslag met mijmeringen en gedachtes die bij hem boven komen. De tekst van dit reisverslag wordt aangevuld met stukken uit de memoires van Henk Gerlach zelf over diens oorlogsperiode zodat je al het ware twee reisverslagen tegelijk leest. De zoon van Henk Gerlach, de kunstenaar, is natuurlijk present in de tekst van zijn reisgenoot maar ook in de schilderijen en tekeningen die hij maakte en die in het boek zijn afgedrukt. En vervolgens komen er in het boek ook diverse foto’s voor uit die tijd, onder meer gemaakt door de Nederlandse fotograaf Frans Stoppelman, die eveneens naar Zwitserland was uitgeweken en eveneens geïnterneerd was in het kamp Les Verrières.

Sierk Plantinga

Casper Postma en Diederik Gerlach, Onder den Vrijen Hemel, Den Haag 2016, Eindeloos uitgevers, 132 pagina’s, € 22,50, ISBN 978-90-78824-05-3.

ADRESSENBESTAND

Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 67 op adressenlijst 1 april 1999

Overleden:

B. Th. W. van Hasselt, USA

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G. J. Staal

Oranje Nassaulaan 52

3708 GE Zeist

Telefoon: 030 - 692 27 92

E-mail: staalgj@gmail.com

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het
V-fonds met middelen uit de BankGiro Loterij en Lotto.
Deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

www.engelandvaarders1940-1945.nl